

riska anslaget är mer framträdande i de föregående kapitlen. Boken avslutas med ett "Sammanfattande slutord", men där behandlas tyvärr nästan bara modernare tid, trots goda möjligheter att peka på återkommande mönster över tid.

I dag är frågan om gruvindustrins miljöpåverkan aktuell. Samtidigt lever en stor del av befolkningen i Gällivare och Kiruna på malmbrytningen. Denna moderna debatt ges utrymme i boken, vilket också ställer de historiska problemen och debatterna delvis i nytt ljus.

Hansson är teknikhistoriker, och tekniska uppgifter om järnframställning, ugnar, malmtyper med mera, ges stort utrymme. Det vittnar om Hanssons metallurgiska sakkunskap, men blir i för stor mängd umbärlig information för en mindre tekniskt insatt läsare.

Något bör sägas om bokens form. Det ligger på förlaget och inte på Hansson, men dessvärre finns alltför många exempel på saker som inkonsekvent kursivering, oskarpa diagram, felplacerade skiljetecken eller ensamma rader på ny sida. Givet bokens karaktär av översiktsverk, och de många orter och personer som figurerar, hade ett register varit önskvärt. Boken sammanfattas på både nordsamiska och meänkieli – ett förtjänstfullt tillgängliggörande.

Med tanke på det breda tidsspänn som behandlas, och att gruvnäringen länge haft så framträdande roll i Norrbotten, har *Malmens land* goda förutsättningar att bli ett flitigt nyttjat referensverk i kommande studier av Norrbottens och järnindustrins historia.

Riksarkivet, Landsarkivet i Göteborg

JOHANNES DAUN

Victor Wilson, *Commerce in Disguise: War and Trade in the Caribbean Free Port of Gustavia, 1793–1815* (Åbo: Åbo Akademis förlag 2015). 319 s.

Skandinaviska historiker förhöll sig länge ambivalenta till sina respektive länders koloniala arv. I en översikt av den svenska historiska debatten, med avstamp i Carl Grimbergs *Svenska folkets underbara öden*, noterar Gunlög Fur att skandinavens jämförelsevis begränsade – och ibland indirekta – roll i den koloniala expansionen "allows room for claims of innocence in confrontations with colonial histories".⁹ Emedan en äldre historieskrivning inrangerade koloniala företag i ett stolt stormaktsnarrativ, tenderade studier efter andra världskriget – tillkomna under intryck av dekolonise-

9. Gunlög Fur, "Colonialism and Swedish History: Unthinkable Connections?", i Magdalena Naum & Jonas M. Nordin (red.), *Scandinavian Colonialism and the Rise of Modernity: Small Time Agents in a Global Arena* (New York 2013) s. 18.

ringsprocessen – att minimera Sveriges inblandning och ansvar. Under senare år har ett flertal studier utkommit som behandlar olika aspekter av Sveriges koloniala historia. Victor Wilsons avhandling om St. Barthélemy, framlagd vid Åbo akademi, är ett angeläget bidrag till denna framväxande litteratur som tveklöst har sitt ursprung i vår tids behov av att historisera globaliseringen.

Den 1 juli, 1784, förvärvade Sverige kolonin St. Barthélemy från Frankrike. Svenska makthavare – påhejade av inhemska merkantila intressen – närde koloniala ambitioner, men visste väldigt lite om den egendom de förvärvat. Kolonin, belägen i det band av vulkanöar som skiljer Atlanten från Karibiska havet, mätte inte mer än 20 kvadratkilometer och den visade sig dessutom ha ont om bördig jord. Möjligheterna att upprätta en stapelekonomi efter brittisk eller fransk förlaga var därför ytterst begränsade. När svenska koloniala administratörer tog besittning över St. Barthélemy uppgick öns folkmängd till endast 749 personer (inklusive 281 slavar). Under de första årtiondena växte befolkningen visserligen till följd av den expansion av handeln genom neutrala hamnar som stormaktskrigen gav upphov till, men under svenskt styre hade kolonin likväl aldrig mer än 6 000 invånare. Av naturliga skäl var St. Barthélemy av begränsad betydelse för den svenska statskassan. Wilsons primära intresse är dock inte relationen mellan kolonin och statsmakten i Stockholm – han vänder sig uttryckligen mot det centrum–periferi-baserade perspektiv som han menar satt sin prägel på mycket av kolonialismforskningen. I stället vill han lyfta fram och undersöka St. Barthélemys position i den regionala ekonomin under de franska revolutionskrigen och Napoleonkrigen. Mer specifikt fokuserar studien på frihamnen Gustavia och Leewardöarnas transithandel. Blotta förekomsten av frihamnar, konstaterar Wilson, är något som synbart kolliderar med tidens ”merkantilistiska konsensus” och tarvar därför en förklaring.

I sin introduktion annonserar Wilson att *Commerce in Disguise* – titeln är för övrigt en parafraas på James Stephens *War in Disguise* (1805) – bygger på det analytiska ramverk som Jeppe Mulich tagit fram i sina studier av Danska Västindien. Mulich beskriver de danska besittningarna som delar av en ”inter-imperial microregion”, ett begränsat geografiskt område där intensiva utbyten och närheten mellan konkurrerande statsentiteter ger upphov till överlappande och växlande maktstrukturer. Perspektivet är potentiellt fruktbart för Wilsons ambitioner, men det är inte alltid helt tydligt hur det formar studiens framställning. Författaren visar att Gustavias villkor förblev intimt sammankopplad med utvecklingen i närliggande, konkurrerande handelsnoder som holländska St. Eustatius och danska St. Thomas. Betydande delar av *Commerce in Disguise* antar dock ett bredare atlantiskt perspektiv. St. Barthélemys ekonomiska villkor formades, som Wilson visar,

i hög utsträckning av storpolitiska beslut och den utdragna instabilitet som utmärkte den atlantiska världen under revolutionseran.

Wilson's studie bygger på ett imponerande arkivarbete. Ett viktigt bidrag till forskningen är försöken att kvantifiera Gustavias kommersiella utbyten, inklusive olika former av svensk inblandning i slavhandeln. Wilson uppvisar en god medvetenhet om utmaningarna – stora delar av den regionala handeln gick genom irreguljära kanaler och har därför lämnat begränsade avtryck i källorna – och han för tydliga resonemang kring olika tolkningsalternativ. Det finns dock tillfällen då författaren kunde ha förtydligat sina val. I diskussionen av den källkatalog som amatörhistoriken Richard Ledée sammanställt noterar Wilson kort att det finns delar av denna som är problematisk, men förklarar inte på vilka grunder han kommit fram till den slutsatsen. I en annan passage resonerar han kring huruvida briggen *Regulator* som en viss Samuel Parsons registrerade i Gustavia är samma fartyg som i maj 1795 seglade från London mot västafrikanska slavmarknader. Wilson medger att det finns motsägelser i källmaterialet, men utvecklar inte resonemanget. Det här kan tyckas vara petitesseer, men dessa avvägningar, tolkningar och val är av central betydelse då de i slutändan ligger till grund för studiens kvantitativa sammanställningar. Studien hade även vunnit på en striktare språkgranskning.

På det hela taget är *Commerce in Disguise* en läsvärd avhandling som bidrar till vår förståelse av den dynamiska och nära sammanvävda relationen mellan handelskapitalism och kolonialism under en viktig och instabil fas av globaliseringen. Studien torde attrahera en internationell akademisk publik.

Göteborgs universitet

MARTIN ÖHMAN

Christer Ericsson, Björn Horgby & Shunji Ishihara, *Faderliga företagare i Sverige och Japan* (Stockholm: Carlssons 2015). 424 s.

I bruksorten Lessebo bevaras ännu minnet av bergsrådet Johan Lorens Aschan (1772–1856), som gjorde sig känd som en oförtröttlig främjare av järn- och pappersproduktion med moderna metoder. Han har också gått till historien som en sträng men faderlig brukspatron som finansiellt understödde ortens skolor och fattigvård. Bruksräkenskaperna vittnar om en omfattande gåvokultur där förtjänta arbetare och tjänstemän, men också arbetare i nöd, fick motta penningdusörer av den frikostige Aschan. Troligen är det så här de flesta föreställer sig den svenska patriarkalismen: som ett fenomen från industrialismens barndom, ofta förknippat med ett bruk ute på landsbygden.